

Kudüs Yolculuğu - Edirne, İstanbul, İzmir, İskenderiye 1868-1869

Mihail Macarov, Çev. Hüseyin Mevsim

İstanbul, Kitap Yayınevi, 2015, 96 sayfa, ISBN: 978-605-105-139-0

Sümeyye KUZ*

Orijinal adı “*Na Boji Grob Predi 60 Godini*” (60 Yıl Önce Kutsal Kabirde) olan eser hatırat ve gezi notu tarzında ele alınmış. Eseri çeviren, önsöz ve giriş kısmını kendi üslûbuyla ele alan Hüseyin Mevsim, bu kısımlarda Mihail Macarov ile ilgili bilgiler vermiş; Bulgaristan’da bir köy olan Koprivşitsa’nın ¹ abacılık² konusunda ne kadar ilerlediğini,

* Necmettin Erbakan Üniversitesi Tarih Bölümü Öğrencisi, Konya, sumeyyekuz@gmail.com

¹ Osmanlı Dönemindeki adı Avratalan.

² Avratalan halkının ürettiği bir tür kumaş çeşidi olan abanın ticaretini yapan kişilere verilen isim.

Osmanlı ordusuna üniforma dikerek payitahta ve daha sonra Asya, Avrupa ve Afrika'nın çeşitli yerlerinde ticaret hayatına atılan Avratalan halkından bahsediyor.

Avratalanlı ve varlıklı bir abacı olan İvan Macarov'un en büyük oğlu Mihail Macarov, 1854 yılında dünyaya gelmiştir. Abacı olmak isteği ile mesleğin bütün inceliklerini öğrenen Mihail Macarov, daha sonra seçimini eğitimden yana yapmış. Robert Kolej mezunu olan Macarov, oldukça hareketli ve zorlu bir hayat sonunda Ocak 1944'te yaşama veda etmiştir.

Eseri, tercüme eden ve Türkçeye hazırlayan Akademisyen Hüseyin Mevsim, Kudüs Yolcuğu hakkında şu önemli değerlendirmede bulunur: *“Bulgar Toplumunun hac olgusu, Filibe'nin yanı sıra Edirne, Tekirdağ, İstanbul, İzmir, İskenderiye, Kahire, Yafa, Kudüs, Selanik, Serez gibi o dönemde Osmanlı coğrafyasında yer alan şehirlerle yapılan ticari faaliyetler, ulaşım ve posta hizmetleri, imparatorluğun tebaası Bulgar ve Rumlar arasındaki gergin ilişkiler, kilise ve eğitim şartları, gündelik yaşamdan kesitler, Filistin'de Hıristiyan hacıların kutsal ibadetini rahathlıkla ve emniyet içinde yerine getirmeleri için Osmanlı Devleti'nin oluşturduğu düzen vs. gibi birçok konuda son derece ilginç gözlem ve tanıklıklar içerir.”* (Hüseyin Mevsim s. 15)

Mevsim'in, Bulgarların Kudüs ile imtihanı başlığı altında ele aldığı bölümde, Bulgarların Bizans'tan Hıristiyanlığı kabul ettiklerini ve Ortodoks âleminin ayrılmaz bir parçası olduklarından bahsetmiş. Kudüs'e gidip hacı olmanın yaşamlarına sağlayacak katkıyı ziyadesiyle özümsemiş Bulgar toplumunun, hac yolunda çektikleri zorluklardan bahsetmiş. Ayrıca hacı unvanının Bulgarlara toplumsal bir itibar kazandırdığını, Bulgarlara göre bu unvanın, kapıları açan büyük bir kimlik olduğundan bahsetmiş. Zorlu hac yolculuğundan sonra memleketlerine dönen Bulgar hacıların bir kahraman gibi karşılandığını belirtmiş. Bu zorlu yolculuğun ardından hacılar, yolculuk esnasında başından geçenleri defalarca sıkılmadan ayrıntıları ile anlatmalarına neden olurmuş...

18. yy sonu ve 19. yy başlarında milli ve kültürel boyutta gelişim sağlayan Bulgarlar yeni fikirler benimsemiş ve bu fikirleri geliştirmiş ve bu neticede eğitime ağırlık verme gibi düşünceler ortaya çıkmış. Dini bağınazlığa ve batıla karşı eleştirilerin sertleştiğini, inanç ve kilise ritüellerinin rasyonelleştirmeye çalışıldığından söz ediyor. Bunun neticesinde de olağan olarak hacılığa karşı olumsuz bir tavır alınmış...

1868-1869 Kudüs Yolculuğu bölümünde Macarov, hac yolculuğunu anlatmaya başlar. Babası İvan Macarov, Donço Palayev ve Dragiya kardeşlerin Avratalan'da kurduğu ticari

ortaklıktan söz ediyor ve bu ortaklığın adının Mısır Şirketi olarak bilindiğini söyler. Babasının içlerinde en varlıklı ortak olduğunu ve onun İstanbul'daki ortaklığı temsil ettiğinden bahseder. Aba ve çorap, yapılan ticarete ana ürünlerdir. Ürünlerini Avratalan'dan, Çanakkale üzerinden İskenderiye'ye ve Kahire'ye ihraç ediyorlar. Avratalan'da temel geçim kaynağının abacılık ve çorapçılık olduğunu belirten Macarov, burada kadınların oynadığı büyük rolden söz ederek, eşlerinin aba ve çorapları satmak için aylarca gelmediğini ve başlarında kocaları olmadan geçimini sağlayan Bulgar kadınlarından bahseder.

Kırım Savaşı'ndan sonra Macarov ailesi ve ortakları olan Donço Palayev ile birlikte çıkılacak olan hac yolculuğunu ve bu hazırlığı anlatır. Fakat şu konuyu da dikkate almak lazım Bulgar parasının Kudüs'teki Yunan ruhaniliğine kaptırılması hoş karşılanmaz. Ailesinin eleştirilmeyi göze alıp içsel bir kabulleniş ile hac yolculuğuna çıktığı görülür. Kudüs yolculuğuna kız çocuklarının götürülmediğini, nedeninin ise kız çocuklarını eşinin götürmesinin daha makul olduğunu ve hac yolculuğu zorlu olduğundan ve kızların perişan olmaması için götürülmediklerinden bahsedilir eserde...

Avratalan'dan Filibe'ye kadar atlarla yola çıkan hacı adaylarının karşılaştığı mekânları detaylı bir biçimde anlatır. Şunu belirtmeliyim ki Türk toprağında yolculuk etmenin güvenlik bakımından çok zorlu olduğunu dile getiren Macarov, Kudüs'e varacağı zamana kadar yer yer Türklerin koruması ve yardımı altında gittiğinden de bahseder. Filibe'den sonra Edirne'ye yönelen hacı taifesi yol almaya devam eder. Edirne'de dikkatini çeken birçok yer oluyor Macarov'un. Bu yerler; Selimiye Camii, Taş Köprü, Kapalıçarşı... Macarov, Osmanlı'nın Filibe'de hiç asker bulundurmadığından, ancak Edirne'de bir kolordu olduğundan sokaklarda da asker ve subaya karşılaşmanın mümkün olduğunu belirtir. Ve burada bu askerlerin kadınlara ve çocuklara karşı tavırlarının kırıcı olduğu kanısına varır. (Bu konu hakkında düşüncemi belirtmem gerekirse, Macarov'un bir Bulgar milliyetçisi olduğu aşikârdır ve sadece Türkler değil, Rumlar ve Araplara da kitabı okudukça bir önyargısının olduğu izlenimini almış durumdayım.)

Hayvancılık hakkında da ilerleyen zamanlarda Avratalan hayvancılığının Tekirdağ ovalarına bağlı olduğundan bahsediyor. İstanbul'a geldiklerinde burada uzun bir müddet kalıyorlar. İstanbul'da 4-5 aylığına Bulgar kilisesine yakın bir yerde ev tutulması için babası mektup yazmış ve bu siparişi yerine getirilmişti. Macarov, milli uyanışlarını da Rum nüfuzunu zayıflatmak isteyen Türklere bağlı olduğunu söylüyor. İstanbul'da ticari işlerini bitiren baba Macarov, Mısır'a doğru hareket kararını alır ve yola çıkar. Mısır'a giden yolda vapur

yolculuğunun duraklarından biri olan İzmir'den de çokça bahseder. Bulgar ve Rumların İzmir'de iyi geçindiğini vurgular. İskenderiye'ye vardıklarında burayı İstanbul ile karşılaştırır ve o dönemde İstanbul'un İskenderiye'ye göre geri kaldığına söyler. İskenderiye Macarov'da olumlu ve derin izler bırakıyor. Burdan ayrıldıktan sonra Kahire'ye doğru bir trenin üçüncü sınıf vagonunda yola çıkıyorlar. Burada Araplardan hayıflanan yazar tren istasyonlarında tuhaf görümlü pişmiş güvercin ve kızartılmış ufak yumurtalardan bahsediyor. Hayran kaldığı İskenderiye'den sonra Kahire onda biraz hayal kırıklığına neden oluyor. Kudüs yolcuları burada konaklamak için bir handa kalıyor. Macarov burada çeşitli milletlerin bulunduğu bahsediyor. Birlikte ticaret yaptıkları Araplardan, dürüst ve düzgün olduklarını belirten Buharalılardan da bahseder. Buradan sonraki istikamet Filistin oluyor, buraya İskenderiye'ye gidip vapur ile Yafa'ya gitmeyi planlıyorlar. Bu yolculuk önceden de bildikleri üzere zor bir yolculuk oluyor ve vapur ile dalgalar arasında ölüm kalım mücadelesi vererek Yafa'ya varıyorlar. Burada hacıları Türk zaptiyeler karşılıyor ve onları Rum manastırına götürüyorlar. Kudüs'e giden bu yol da meşakkatli olup, dilenen Arap kadın ve erkeklerden bahsediliyor. Filistin'de yaşayanların yarısının hacıların sadakasıyla geçindiğini izlenimini alıyor Macarov...

Ve Kutsal Şehre varıyorlar. Macarov burada yetişkin hacı adaylarının yüzünde huşuyu andıran sessiz saadetten bahsediyor ancak kendisinde sadece bir merak duygusunu olduğunu belirtiyor. Burada Kudüs patrikliğinden hoş izlenim almadıklarını belirten Macarov: "...sanki patriklik değil, bir panayır yeriymiş burası. Dindarlık falan hak getire." diyor. Daha sonra Aziz Nikola Manastırı'na yerleşiyorlar. Burada çeşitli ibadetlerini ve hac vazifelerini, ziyaretlerini nasıl ve ne şekilde yerine getirdiklerinden bahsediyor. Şeria nehrinde vaftiz edilmeleri, paskalya merasimi gibi olaylardan söz ediyor. Hacılık vazifelerini yerine getirdikten sonra memlekete dönüşü ele alan yazar, Kudüs'e varılınca hacıların coşkulu bir kalabalık ile karşılandıklarından, fazlaca getirilen çeşitli hediyelerin ziyaretçilere verildiğinden bahsetmiş...

Eser, dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik durumuna ışık tutmak ve elde olan bilgilerimizin karşılaştırılması açısından son derece önemlidir. Dili gayet açık ve anlaşılır olan bu eser okura ayrı bir tat verecektir.